Kodėl vaikas turi žinoti elgesio ribas

Meluoja, pyksta ir atsikalbinėja, atsisako daryti kas liepta, negirdi žodžio „ne“, negerbia tėvų, neklauso mokytojų, mušasi, be saiko žiūri televizorių, žaidžia kompiuteriu ir panašiai. Taip per pirmąjį susitikimą tėvai apibūdina problemas, dėl kurių kreipiamasi į psichologą.

Kiekvieną dieną susiduriame su šeimomis, kurių įvairaus amžiaus vaikai nuo dvejų metų iki paauglystės pabaigos nepaklūsta tėvų reikalavimams.

Vaikystėje įgyjami pagrindiniai elgesio įgūdžiai. M. Scottas Peckas skelbia, kad „drausmė yra viskas, ko reikia gyvenime atsiradusioms problemoms spręsti. Be drausmės neįmanoma ko nors pasiekti. Su trupučiu drausmės išspręsime dalį problemų. Tik viską aprėpianti disciplina padės išspręsti visas problemas“.

Šiuolaikiniai tėvai dažnai tikisi, kad mokytojai, socialiniai pedagogai ar kiti specialistai, dirbantys ugdymo įstaigoje išmokys jų vaikus atsakomybės ir drausmės. Šito vaikai turėtų mokytis namie. Tie, kurie iš mažens suvokia, kad jų elgesys turi pasekmes (pavyzdžiui, už gerus pažymius galima turėti daugiau privilegijų), supranta, kas yra asmeninė atsakomybė. Suaugę jie priima visuomenės vertybes ir supranta, kad ne visada gali elgtis taip, kaip nori.

Tėvams per daug nuolaidžiaujant, vaikas gali užaugti neišmokęs įveikti sunkumų. Paaugliai, kurie nesupranta draudžiančio „ne“, dažniausiai tampa impulsyviais ir neatsakingais jaunuoliais. Užuot sėdėję nuobodžioje pamokoje, jie bando išvengti mokyklos ir ieško malonesnės veiklos.

Bet kokio amžiaus vaikui reikia gairių, kurios padėtų susiorientuoti. Vaikai paprastai priešinasi bandymams įsprausti juos į griežtų taisyklių apribojimus. Jie išbando nustatytas ribas, ypač 3-jų, 7-erių metų amžiuje ar brendimo laikotarpiu. Priešindamasis suaugusiems vaikas ugdo savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi, išmoksta turėti ir reikšti savo nuomonę: „Nesuprantu, kodėl turėčiau grįžti į namus 18val. Aš ir vėliau galiu pavalgyti“, „Kodėl negaliu nusidažyti plaukų taip kaip noriu? Tai mano plaukai, o ne jūsų!“, „Kodėl negaliu nakvoti pas savo draugą?“. Norėdami išsiaiškinti, kaip į jų elgesį reaguos suaugusieji ir kokių priemonių imsis, vaikai sąmoningai provokuoja tėvus.

Vaikas, nepaisant jo amžiaus, namuose jaučiasi tik tuomet gerai, kai tėvai jam aiškiai parodo, jog nesikiš į jo reikalus ir nuolat jam nenurodinės, kaip jis turi elgtis. Tačiau vaikas turi žinoti, kad jo galimybės ir laisvė turi ribas, kurias peržengęs susilauks pasipriešinimo iš tėvų pusės. Pažeidinėdamas draudimus vaikas semiasi patirties. Jis pamato, kaip yra elgiamasi įvairiais atvejais, išanalizuoja įvairaus elgesio modelius, taip pat išmoksta prisitaikyti prie aplinkinių.

Tėvai, auklėdami savo vaikus, turėtų laikytis dviejų svarbiausių taisyklių:

1. Būti nuoseklūs.
2. Drausmindami išlikti ramūs ir nešališki. Šaukiantis išraudęs tėvas ar mama dažnai net pralinksmina vaiką.

Nors vaikai to ir nepripažįsta, jie nori apribojimų, nes kaip tik dėl to namuose jie gali jaustis saugūs. Vaikai nori žinoti, kas jų laukia – kokie apdovanojimai, jei labai stengsis, ir kokie nemalonumai, jei elgsis priešingai. Taisyklės, už kurių nepaisymą vaikas bus baudžiamas, turi būti aiškios, nustatytos kartu su vaiku ir apgalvotos.

Utenos rajono PPT psichologė D. Laurinavičienė
(parengta pagal R. Peters „Nebijokite drausminti vaikų“).